

Güvenlik Hizmetleri ve Demokratikleşme

İbrahim CERRAH*

Giriş

Türkiye'nin Avrupa Birliğine (AB) girme çabaları ekonomik alanda olduğu gibi siyasal ve sosyal alanlarda da bir çok yapısal düzenlemeleri gerektirmektedir. Dolayısı ile, AB'ye girme sürecinde olan Türkiye'nin kendi kurumlarını bu birliğe hazırlaması gereği tartışma götürmez bir gereçtir. Burada önemli olan konu bu düzenlemelerin hangi 'yönde' ve 'nasıl' yapılacağıdır. Gerekli düzenlemelerin 'ani' ve 'şok' bir şekilde yapılması mümkün olmadığı gibi, istenilen sonucu da vermeyecektir. Bu makalede, AB'ye girme süreci içerisinde olan Türkiye'nin kendi kurumlarında yapması gereken 'işlevsel' ve 'yapısal' değişikliklerin daha çok 'demokratikleşme yönünde' ve 'belli bir zaman dilimi' içerisinde, aşama aşama gerçekleştirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

Öte yandan, güvenlik hizmeti sunan kurumlardan birisi olan polisin seçilmiş siyasilerin yönetiminden çıkartılarak askeri otoriteye bağlanması gibi bazı projeler de gündeme gelmektedir. Bu projeler çağdaş demokrasiler ile bağdaşmadığı gibi Türkiye'nin son yıllardaki resmi politikası olan AB'ye üye olma hedefi ile de çelişmektedir. Çağdaş demokrasilerde

halkın yönetime katılımı sadece periyodik aralıklarla yapılan mahalli ve genel seçimlerde halkın kendi yöneticilerini seçmesi ile sınırlı değildir. Halk kendi yöneticilerini seçmenin yanı sıra, seçtikten sonra da bu kişileri çeşitli mekanizmalar ile yönlendirip denetleyerek devamlı olarak kontrol altında tutar.

Devlet adına güç kullanma yetki ve tekeli ni elinde bulunduran ve buna bağlı olarak sık sık insan hakları ihlalleri ile gündeme gelen güvenlik güçleri ve bunların sundukları güvenlik hizmetlerinin halkın seçmiş olduğu siyasilerin denetiminden çıkartılması, her ne kadar ilk bakışta güzel bir teklif gibi görünse de, uzun dönemde daha fazla sorun oluşturacaktır. Bundan dolayı oldukça önemli ve hassas hizmet dallarından birisi olan ve demokratik bir mekanizma ile kontrol edilmediği takdirde ciddi insan hakları ihlallerini beraberinde getiren, 'güvenlik' hizmetlerinde de böyle bir kontrol mekanizmasının bulunması gereği açıktır.

Bu makalede İngiltere'deki uygulamalara bakılarak bu ülkedeki demokratik sistemin polis uygulamaları üzerindeki etkisi incelenecektir. Buradan çıkartılacak olan sonuçlar ile Türk polisinin sadece günümüzün gerekleri açısından değil, aynı zamanda geleceğe yönelik çağdaş yapılanması için de ne tür dersler alınabileceği konusu işlenecektir. Makale sadece lite-

* Yrd. Doç. Dr. Polis Meslek Dersleri Öğretim Üyesi
Polis Akademisi

ratür taraması ile sınırlı kalmayıp, master ve doktora yapma amacı ile, altı yıla varan bir süre İngiltere’de kalan araştırmacının bizzat yaşadığı gözlemleri ile zenginleştirilmiştir.

Güvenlik Hizmetleri ve Siyasi İlişkiler

Siyasilerin devlet hizmetlerine müdahaleleri her zaman eleştirilen bir konu olmuştur. Polis teşkilatına yapılan olumsuz müdahaleleri ortadan kaldırmak amacı ile son zamanlarda bazı alternatif yapılandırma modelleri ortaya atılmıştır¹. Politik ve taraflı olduğunda gerçekten de tasvip edilemeyecek olan siyasi müdahaleler aslında demokrasilerin bir gereğidir. Demokrasi ile idare edilen bir ülkede halk tarafından seçilen siyasetçilerin kendi idareleri altındaki kurumlara müdahalesi gayet doğaldır. Seçilmiş olan siyasiler ve onlardan oluşan hükümetler şayet halka hizmet veren devlet kuruluşlarına müdahale edemeyecekse, ki güvenlik güçleri de bunlardan sadece birisidir, bu kimseler hangi icraatları ile değerlendirilecek, başarılı veya başarısız olduklarına karar verilecektir?

Siyasilerin polise yaptığı olumsuz müdahaleleri önlemek amacı ile ortaya atılan ‘polisi askere bağlamak’ gibi projeler uzun dönemde ülke menfaatlerini gözönünde bulundurmaktan çok uzaktır. Bir yönü ile halkın siyasi tercihini kabul edememenin bir yansıması olarak algılanabilecek olan bu tür projeler uygulamaya konulduğunda uzun dönemde daha büyük sorunlar oluşturacaktır. Diğer bir yönü ile, bu tür projeler halkın demokrasiye olan inancı ve ona sahip çıkacağı konusunda bazı yersiz endişelerin varlığını göstermektedir.

Halkın seçtiği siyasilerin devlet hizmetlerine olumsuz bir şekilde müdahalesinin ciddi bir problem olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Fakat, her şeyin bir bedeli olduğu gibi demokrasilerin de bir bedeli vardır. Bu tür problemler demokrasilerde istenmeden yaşanan ve hatta kaçınılmaz olan olaylardır ve bunların

demokrasinin kendi kuralları içerisinde çözümü kavuşturulması ve aşılması gerekmektedir. Demokratik yaşamın bir bedeli olarak zaman zaman meydana gelen suistimalleri önlemek için demokrasinin özü ile çözülen olağanüstü çözümler önermek uzun dönemde demokratik sistem için sağlıklı sonuçlar doğurmayacaktır. Öte yandan, bazı suistimalleri engellemek gibi bir amaç için bile olsa, siyasi müdahalenin önünü bütünüyle kapatılması demokrasi için daha büyük bir tehlike oluşturacaktır.

Kısacası, güvenlik hizmetleri gibi bir ülkede yaşayan insanları çok yakından ilgilendiren bir hizmet biriminin yine o ülkenin halkı tarafından seçilen siyasilerin elinin ulaşamayacağı bir konumda olması, her ne kadar ilk bakışta cazip bir çözüm gibi görünse bile, gerek insan hakları ihlalleri açısından gerekse demokrasinin özü ile bağdaşmaması açısından tedavisi çok zor yaralar açacaktır.

Öte yandan, polisi askere bağlamak gibi projeler, her ne kadar ilk bakışta orduyu onore eder bir proje gibi görünse bile, uzun dönemde orduyu daha fazla siyasi çekişmelerin içine çekerek yıpratacaktır. Bu durumda güvenlik hizmetleri siyasi baskıdan kurtarılmayacağı gibi, aksine asker daha fazla siyasi tartışmaların içine çekilecektir. Sonuç olarak, doğal görevi ülkeyi dışardan gelebilecek olan tehditlere karşı korumak olan ordunun toplumun değişik ve marjinal grupları ile sürekli yüz-göz olması bu kurumun saygınlığını zedeleyerek yıpratacaktır.

Demokratikleşme ve Polis (Türkiye)

Demokrasi en basit ifadeler ile halkın kendi kendini idaresi demektir. Uygulamada bu idare şekli halkın her ihtiyacını kendisi görmesi anlamından daha çok kendisini idare edecek olan kimseleri düzenli aralıklarla seçmesi ve memnun olmadığı zaman bunları değiştirmesi olarak gerçekleşmektedir. Ne var ki, halkın kendi kendini idare edecek kişileri seçmesi ile iş bitmemekte, ikinci bir seçime kadar halk çe-

şitli şekillerde kendi isteklerini yine kendi seçmiş olduğu idarecilere ileterek olanları hem kontrol etmekte hem de daha sonradan ortaya çıkan durumlara göre oluşan yeni ihtiyaç ve isteklerini iletmektedir. Bu işlev zaman zaman baskı grupları (Pressure Groups=PG) denilen sivil toplum örgütleri tarafından yapılabileceği gibi, zaman zaman halkın, seçmiş olduğu politikacılarla bireysel olarak ilişkiye geçerek isteklerini onlara iletmesi ile de gerçekleşmektedir.

Bir idare sisteminin demokrasi olarak tanımlanması ve belli periyodik aralıklarla seçimler yapılarak idarecilerin değiştirilmesi başlı başına yeterli görülmemektedir. 'Çoğulcu' ve 'katılımcı' demokrasi gibi tanımlar demokrasilerin bu boyutunu yansıtmakta ve halkın sadece idarecilerini seçmekle kalmayıp daha sonra onlar ile sürekli bir ilişki içerisinde olması amaçlanmaktadır.

Güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine halkın yardım ve katkılarının gereği ve önemi her zaman üzerinde durulan bir konu olmuştur. Demokratikleşmenin polisliğe yansması halkın kendisine sunulan güvenlik hizmetlerine katılımı ile sağlanacaktır. Bu katılım şimdiye kadar güvenlik güçlerinin sadece ihtiyaç duyduğu zaman halka gitmesi şeklinde düşünülmüştür. Oysa, İngiltere gibi demokratik batı ülkelerinde halkın güvenlik hizmetlerine katılımı yüksek rütbeli emniyet müdürlerinin atanmasından, bir ilde verilen güvenlik hizmetlerinin halk tarafından çeşitli şekillerde denetlenmesine kadar farklı boyutlarda gerçekleşmektedir.

Halk-polis ilişkileri meşru ve demokratik bir şekilde geliştirilmediği takdirde yasal olmayan bir etkileşimin gelişmesi kaçınılmazdır. Siyasi parti il başkanlarının il müdürü atamalarına olan etkisinden, suç örgütlerinin emniyet mensuplarına yaklaşması gibi tüm örnekler bu gerçeğin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Oysa, halk-polis ilişkilerinin yasal ve demokratik bir zemine oturtulması du-

rumunda halkın güvenlik hizmetlerine katılımı hem daha fazla artacak, hem de bu katılım daha sağlıklı olacaktır.

Henüz sağlıklı olarak yerleşmemiş demokrasilerde yukarıda belirtilen katılımcı demokratik uygulamalar suistimallere sebebiyet verebilmektedir. Bazı bireyler veya baskı grupları veya demokratik kitle örgütleri sözde demokratik istekler adı altında bazı anti-demokratik uygulamalara gidebilmektedirler. Kısaca ifade edilecek olursa, halkın siyasete katılımı ve siyasetçi ile ilişkisinin niceliği iki şekilde ortaya çıkmaktadır.

Birincisinde, halk kendi seçmiş olduğu idareci veya politikacının kendisini seçmek kaydı ile yapmış olduğu meşru vaatleri ne ölçüde yerine getirip getirmediğini takip etmekte ve bu şekilde demokrasiye 'katılımda' bulunmaktadır. Politikacılara bu yönde iletilen istekler, yapılan başvurular ve hatta müdahaleler demokrasinin sıhhati açısından kaçınılmaz olduğu gibi, gereklidir de. Aksi takdirde, sözde halkın isteklerini yerine getirmek ve onlara hizmet vermek üzere seçilmiş olan idareciler bu tür bir katılım ile kontrol edilmezlerse seçilmiş oldukları süre içerisinde sorumsuzca hareket edebileceklerdir.

İkinci olarak, mevcut düzenlemelerde görülen aksaklıklar hakkında halk tarafından yukarıdaki idarecilere birinci elden bilgi verilmesi sureti ile haberdar edilmesi de yine sistemin sıhhati açısından yararlı ve gereklidir. Halkın kendisine hizmet sunan sağlık, eğitim ve güvenlik gibi, hizmet birimlerine siyasetçi ile irtibata geçmek sureti ile müdahalede bulunması demokrasinin gereği olmakla beraber, bu fonksiyon, partizanca ve usûlsüz olarak işletildiği zaman, adam kayırmalar, adaletsizlikler, yolsuzluklar, ehil olmayan insanların göreve getirilmesi gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Yukarıda birinci alternatifte belirtilen türde yapılan siyasi müdahale halka verilen hizmetin kalitesini yükseltmesine karşın, ikin-

ci alternatifte belirtilen müdahale şekli ise haksızlıklara sebep olmaktadır. Demokrasinin tam anlamı ile yerleşip hazmedilemediği ülke ve toplumlarda 'halkın siyasetçiye' başvurması, 'siyasetçilerin de devlet hizmetlerine' müdahalesi daha çok olumsuz olan ikinci alternatif şeklinde olmaktadır.

Burada dikkati çeken konu, halkın siyasilere ulaşarak kendi isteklerini ve sistemde gördükleri aksamalarla ilgili şikayetlerini iletmeleri değil de, daha çok yolsuzluk, adam kayırma ve adaletsizlikler suretindeki müdahalelerdir. Diğer bir ifade ile, problem siyasilerin idarecilere müdahalesi değil bu müdahalenin 'içeriğidir'. Bu durumda, siyasilerin müdahalesi olumsuz oluyor diye onların devlet hizmetlerine müdahalesini engellemek yerine, 'siyasi ahlâk' gereklidir.

İlk bakışta, askeri yapılanmalarda olduğu gibi, bazı hizmetlerin siyasilerin müdahalesinden uzak tutulması cazip bir çözüm gibi görünebilir. Ve bu çözüm özellikle emniyet teşkilatlarına yapılan siyasi müdahaleleri önlemek için bir çare imiş gibi ortaya atılabilir. Oysa, siyasilerin yukarıda belirtilen olumsuz şekilde devlet hizmetlerine müdahale etmesi sadece emniyet hizmetlerinin değil tüm devlet hizmetlerinin bir sorunudur. Örneğin, en az insanların 'güvenlik' hizmetleri kadar önemli bir hizmet birimi olan 'sağlık' ve 'eğitim' hizmetlerinde de siyasi müdahaleler ve suistimaller olabilmektedir. Çözüm olarak elbette bu hizmet birimlerinin de askeri otoriteye bağlanması düşünülmemelidir.

O halde, tüm devlet hizmetlerini siyasilerin eli ulaşamayacak bir şekilde yapılandırmak mı gerekmektedir? Şayet, böyle yapılıyorsa bu sistem 'demokrasi' olarak tanımlanabilir mi? Diğer bir soru da, halkın seçtiği idareciler tarafından kontrol ve müdahale edilmesi istenilmeyen bu hizmet birimlerinde olabilen aksaklıkları kimin kontrol edeceği sorusudur.

Burada yukarıdaki sorular ile bağlantılı o-

larak bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır: Birincisi; halk, kendisine hizmet veren kimselere, hizmetlerde aksama olduğunda, müracaat etmeyecek ve müdahalede bulunamayacaksa bu insanlar halk tarafından neden seçilmiştir? İkincisi; güvenlik hizmetleri ve bunu takip edecek olan bazı hizmetler şayet halkın seçmiş olduğu siyasiler tarafından kontrol edilmez ise buralarda olabilecek olan yanlış uygulamalara nasıl müdahale edilecektir?

Kısacası, siyasilerin bazı devlet hizmetlerine yapmış oldukları olumsuz müdahaleleri önlemek için ortaya atılan ve siyasilerin güvenlik hizmetleri üzerindeki etkisini tamamen kaldırmaya yönelik teşebbüsler anti-demokratik olduğu gibi, ilerde daha derin ve çözümü güç sorunlar ortaya çıkarabilecektir.

Demokratikleşme, Sivilleşme ve Polis

Güvenlik hizmetlerinin doğası gereği polis teşkilatlarının askeriyeye kıyasla daha sivil olması gereği açıktır. Çağımızda, özellikle de ileri batı demokrasilerinde 'sivilleşme' 'demokratikleşmenin' kaçınılmaz bir gereği, hatta göstergesi olarak ele alınmaktadır. Batıda güvenlik hizmetlerinin demokratikleştirilmesi ve sunulan hizmetin kalitesinin yükseltilmesi açısından polisin sivilleştirilmesi amaçlanmaktadır². Dr.Maurizio Marinelli 'Avrupa için Sivil Polis modeli mi yoksa Askeri Polis modeli mi?'³ düşünülmelidir' başlıklı tebliğinde Avrupa polislerindeki değişikliğin her zaman daha fazla demokratikleşme ve daha fazla sivilleşme yönünde olduğunu belirtmişlerdir.

Avrupa ülkelerinde güvenlik hizmetlerinin kalitesini yükseltmek için, polis teşkilatlarını askere bağlamak şöyle dursun, mevcut teşkilata daha fazla sayıda sivil personel alınarak sivil sayısı artırılmak sureti ile bir tür sivilleşme sağlanmaya çalışılmaktadır.

Polis teşkilatı gerek sunmuş olduğu hizmet gereği ve gerekse teşkilat yapılanması, üniforma ve hiyerarşi mesleği olması gibi açılardan

askeriyeye benzemektedir. Dolayısı ile, zaman zaman polis teşkilatının karşılaştığı olduğu bazı güçlükleri aşabilmek için polisin askeri otoriteye bağlanması gibi teklifler öne sürülmektedir. Çağdaş dünyada bir benzeri olmayan bu model ancak, Filistin ve Bosna gibi henüz devlet olma sürecinde olan, bazı devletlerin kuruluş aşamalarında ve kısa bir süre için uygulanmıştır. Sözde siyasilerin güvenlik hizmetlerine yaptıkları olumsuz müdahaleleri önlemek için öne sürülen ve çağdaş dünyada bir benzeri olmayan polisi askerleştirmek modeli yukarıda belirtilen eksikliklerin yanısıra, aşağıda kısaca değinilecek olan bazı problemleri de beraberinde getirecektir.

İlk olarak böyle bir yapılanmadan asker yıpranacaktır. Polis mesleğine siyasilerin müdahalesi bu mesleğin yapısı gereğidir. Bu işlevleri yapan bir teşkilatın askeriye bağlanması çözüm getirmeyecek, tam aksine aynı sorunu askeriye taşıyacak ve bu tür siyasi müdahalenin askeriye de yapılmasına yol açacaktır. Sonuç olarak, asker de günlük siyasi tartışma ve sürtüşmenin içine çekilecektir.

İkinci olarak, güvenlik hizmetlerinin sivilleştirildiği bir dünyada, polis teşkilatının askeri otoriteye bağlanması, çağdaş dünyanın kabul etmeyeceği ve demokratikleşmenin özü ile bağdaşmayan bir yönde gelişme olacaktır.

Üçüncü olarak, demokratik toplumlarda iç güvenlik ile ilgili sorunlarda askerde yararlanılması her zaman son çare olarak düşünülmektedir. Polisin askere bağlanması veya askeri bir yapılanma kazanması durumunda ise büyük toplumsal olaylar ve ayaklanmalarda polis ara çözüm olmaktan çıkacak ve tampon görevi yapamayacaktır. Başlı başına bir konu olarak ele alınıp incelenmesi gereken bu konu bu tebliğin dar sınırlarına sığmayacağından dolayı burada fazla detaya girilmemiştir.

Sonuç olarak, köklü çözüm, polisi askere bağlamak değil, 'halka', 'polise' ve hatta 'siyasetçiye' belli bir siyasi ahlâk düzeyi kazandırmaktır.

Demokratikleşme ve Polis (İngiltere)

İngiliz polisinin gerek kendi içerisindeki uygulamaları ve gerekse sivil otoritenin polis üzerine etkisi her zaman 'daha fazla demokratikleşme' yönünde olmuştur. İngiliz halkının kendisine güvenlik hizmeti sunan güvenlik güçlerinin görevini en iyi şekilde yapabilmesi ve suistimal etmemesi için çeşitli yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiş olup, bu yönde değişikliklere de devam edilmektedir. Yapılan tüm yapısal değişikliklerdeki temel felsefe halkın kendisine güvenlik hizmeti veren kuruluşların 'halka açılması', 'şeffaflaşması' ve zaman zaman 'halk tarafından denetlenmesini' sağlamak yönündedir.

Aşağıda verilecek olan birkaç örnek İngiliz polis uygulamalarındaki demokratikleşme konusunda bir fikir vereceği gibi, Türkiye'de de 'güvenlik güçlerinin yeniden yapılanması' konusunda yapılması gereken değişikliklerin hangi 'yönde' yapılması gerektiğine de işaret edecektir.

Yapılması öngörülen değişikliklerin polis teşkilatını 'siyasi otoritenin' ve dolayısı ile 'halkın' etkisinden uzaklaştırması veya siyasi denetimden tamamen çıkarması durumunda daha fazla 'görev suistimalleri' ve 'insan hakları ihlalleri' meydana gelecektir. En kısa ve doğru çözüm şu veya bu mülâhaza ile polis teşkilatını siyasi otoritenin etkisinden uzaklaştırmak değil, tam aksine güvenlik teşkilatına ve sunmuş olduğu hizmetlere 'demokratik uygulamaları' sağlıklı bir şekilde yerleştirerek yaygınlaştırmaktır.

Emniyet Müdürü Atamaları

Ülkemizdeki emniyet müdürü atamalarındaki uygulamaların aksine, İngiltere'de her eyaletin emniyet müdürü o bölge halkı tarafından seçilmiş olan mahalli idarecilerin ağırlıkta olduğu bir komisyon tarafından atanmaktadır⁴. Bir ilin emniyet müdürünün ataması o bölge halkı tarafından seçilmiş olan siyasiler i-

le, merkezi hükümeti temsilen katılan atanmış üyelere oluşan bir 'Komite' (Police Committee) tarafından yapılmaktadır. Seçilmiş siyasilere çoğunlukta olduğu ve dolayısı ile son sözü onların söylemiş olduğu bu atamalarda merkezi hükümetin etkisi sembolik kalmaktadır. Böylece bir ilin halkı sadece kendisine belediye hizmetleri verecek olan 'belediye başkanını' değil, aynı zamanda güvenlik hizmeti sunacak olan 'emniyet müdürü'nü de seçmiş olmaktadır.

Bu demokratik uygulama zamanla öylesine yerleşmiştir ki, değil polise siyasi müdahalelere yol açmak, tam aksine polisin hiçbir siyasi etki ve baskı altında kalmadan görev yapması sonucunu doğurmuştur. Ülkemizde ise, yüksek rütbeli emniyet görevlilerinin atamalarına her zaman şüphe ve hatta endişe ile bakılmış, fakat bu tür uygulamalar daha da artarak ve olumsuz anlamda siyasileşerek günümüze dek devam etmiştir.

O halde çözüm, halkın seçmiş olduğu siyasilere bu atamalarda etkili olmaktan çıkarmak değil, tam aksine bu atamaların 'merkezi hükümet' ile beraber 'mahalli idareler' tarafından beraberce yapılarak, halkın iradesinin 'sistemli' ve 'sağlıklı' bir şekilde buraya yansıtılmasını sağlamaktır.

İngiltere'nin 43 eyaletinden sadece birisi olan Leicester polis teşkilatında kuruluş tarihinden günümüze kadar görev yapmış olan emniyet müdürleri arasında, Edward Holmes gibi (1889-1928) tam 39 yıl emniyet müdürü olarak görev yapanlar bulunmaktadır. Bunların içerisinde en kısa süre görev yapmış olan Michael John Hirst (1986-1993) ise bu görevde 7 yıl kaldıktan sonra daha büyük bir ile emniyet müdürü olarak terfi atanması yüzünden ayrılmıştır. Bir çoğu yirmi yılı aşkın bir süre emniyet müdürlüğü makamını koruyan bu kişilerin atanmasında halkın seçmiş olduğu temsilciler oldukça etkin olmaktadır. Ayrıca, emniyet müdürleri hizmet vermiş oldukları halka karşı zaman zaman değişik şekillerde sorumlu

olmaktadırlar.

Bir fikir vermesi açısından yukarıda örnek olarak verilen Leicester şehri Ankara ili ile karşılaştırılmıştır.

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün kuruluşundan günümüze kadar geçen 68 yıllık süre içerisinde 35 il emniyet müdürü değişmiştir. Bir çoğu bir yıl kadar kısa bir süre görev yapan bu müdürler arasında 3 ve 6 ay kadar görev yapanlar da bulunmaktadır. İngiliz polisinde ise 159 yıl içerisinde sadece 8 emniyet müdürü değişmiştir. İngiltere'deki emniyet müdürlüğünde 158 yıl içerisinde meydana gelen görev değişikliği sayısı Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde sadece son on yıl içerisinde gerçekleşmiştir.

Bir Atama Hikayesi

1993 yılında Leicester iline emniyet müdürü olarak atanan ve halen bu görevde bulunan Keith Povey'in atama hikâyesi ise oldukça ilginçtir. Şu anda İngiltere'de uygulanan mevzuat gereği bir ilin emniyet müdürü, 'Police Committee' denilen mahalli hükümete bağlı bir komisyon tarafından tesbit ve teklif edildikten sonra atanması merkezi hükümetin İçişleri Bakanı tarafından yapılmaktadır. Bu komisyon her ilin seçilmiş 'belediye meclis üyeleri' ile 'merkezi hükümet tarafından atanan' ve toplam yirmi civarındaki üyeden oluşmaktadır⁵. Burada üyelerin çoğunluğunu seçilmiş olan belediye meclisi üyeleri oluşturmakta ve başkan da doğal olarak bunların arasından seçilmektedir.

Halen aynı ilde emniyet müdürü olarak görev yapmakta olan Keith Povey'in bu göreve atanmasında yetkili olan komiteye başkanlık eden 35 yaşlarında Hint asıllı bir Sih'tir. İşçi Partisi'nden belediye meclis üyesi olarak seçilen Baljit Singh etnik orijin olarak İngiliz olmadığı gibi, din olarak da Hıristiyanlığa mensup değildir. Yaşadığı ilin emniyet müdürünün atanmasında yetkili olan bir komisyona başkan-

lık eden ve görev süresi içerisinde iki yeni emniyet müdürünün atamasında yetkili olan bu kişi 3 yıl kadar bu görevde kaldıktan sonra, görevinden istifa ederek birkaç yıl önce atamasını kendisinin yapmış olduğu emniyet müdürünün maiyetinde polis memuru olmak ister ve olur⁶. Bu kişi halen Leicester ilinde Boumount Leys polis karakolunda polis memuru olarak görev yapmaktadır⁷.

Buradan çıkan sonuç ise, halkın kendisine hizmet verecek olan güvenlik görevlilerini seçmesi veya seçimine dolaylı olarak da olsa katkıda bulunması durumunda; bu kişiler bu görevlerinde daha kalıcı olmaktadır. Ayrıca, görevlerini yaparken pek fazla olumsuz siyasi etki altında kalmamaktadırlar. Halkın kendi güvenliğini sağlayacak olan kişileri seçmesi konusunda 'sağlıklı bir demokratik sistem' geliştirilmediği sürece ise siyasetler tarafından yapılan atamalar liyakat esasından daha çok siyasi yakınlık esasına göre olacaktır.

Sivil Kökenli Polis Müfettişleri

Son zamanlarda İngiliz polisi demokratikleşme yönünde yeni ve oldukça radikal bir adım atarak hiçbir polislik tecrübesi olmayan, iki sivil İngiltere'de en yüksek polis rütbesi olan 'Polis Müfettişliği'ne atamıştır⁸. İngiltere'de yayınlanan Police dergisinde belirtildiğine göre, ilk defa 1993 yılının Kasım ayında yapılan bu atamalar ile Dr. A.P.Williams⁹ ve Mr. P.T.G Hobbs isimli hiçbir polislik tecrübesi olmayan iki sivil polis müfettişi olarak görevlendirilmiştir¹⁰.

Özel sektörde yüksek seviyede yönetici olarak çalışmış olan bu kişilerin polis teşkilatında müfettiş olarak görevlendirmeleri ile iki hedef düşünülmüştür. İlk olarak, polis uygulamalarının kendisi polis olmayan bir kişi tarafından daha objektif ve tarafsız olarak değerlendirileceği düşünülmüştür¹¹. Öte yandan, polis ile ilgili konularda yapılan olan soruşturmalarda halkın aklına gelebilecek olan bazı

doğal endişelerin giderilmesi amaçlanmıştır.

Bir teşkilatın sadece kendi mensubu olan kişiler tarafından teftiş edilmesi her zaman beraberinde bazı soru ve endişeleri getiren bir uygulamadır. Soruşturmayı gerektirecek konuların sadece polis kökenli müşfettişler tarafından soruşturulması halkta her zaman bir güvensizlik oluşturmaktadır. Oysa, sivil kökenli bir kişiye polis müfettişliği görevi verilmeyle bu konuda halka belli bir ölçüde güven verilmeğe çalışılmıştır. Burada polisin sadece kendi kendine değil aynı zamanda halktan sivil birinin teftişine de her zaman açık olduğu imajı verilmeğe çalışılmıştır. Bilindiği gibi bir kurumun kendi üyeleri hakkındaki soruşturma ve teftişlerin yine aynı kurumun üyeleri tarafından yapılması konusu her zaman endişe ile karşılanmıştır¹²; bu sorun sadece polis teşkilatı için değil hemen hemen her kurum için geçerlidir.

İngiliz polisinin, en az yukarıdaki örnek kadar ilginç olan ve Türkçe'ye 'yabancı ziyaretçiler' (lay visitors) olarak tercüme edilebilecek olan bir uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamada sokaktaki sıradan bir vatandaş istediği bir polis karakoluna günün herhangi bir saatinde girebilmekte ve nezarete bulunan, şayet varsa, insan veya insanların içinde buldukları şartları ve onlara nasıl davranıldığını görebilmektedir. Böyle bir uygulama tüm polis karakollarının her an halkın doğrudan denetimine açık ve hazır bir durumda bulundurulması sonucunu doğurmaktadır.

Polis ve Özel Sektör İlişkisi

Yine İngiltere'nin Leicester şehrinde, yukarıda verilen örneklere ilave olarak, en az onlar kadar ilginç başka bir uygulamaya gidilmiştir. Leicester şehrinin büyük bir polis karakolunda görev yapan Müfettiş S. J. Padit yine aynı şehirdeki özel bir hastahane olan Glenfield Hospital NHS Trust'ın teşkilat yapılmasını inceleyerek bunun hastahane personeli

ve hastalar üzerindeki etkileri üzerinde bir araştırma yapmıştır¹³. İkinci olarak, yine aynı ilde görev yapan bazı orta rütbeli amir, yukarıda söz konusu edilen çalışmaya çok benzer başka bir çalışma yaparak polis dışında altı ayrı kurumun teşkilat yapısını inceleyerek amir-memur ilişkileri ve bunun görev üzerindeki etkileri konusunda bir araştırma yapmışlardır¹⁴.

Bu uygulamaların arkasında yatan gerekçe ise; farklı alanlarda bile olsa tüm kurumların, (polis karakolu, özel bir hastahane veya büyük bir giyim mağazası), halka hizmet verme noktasında birleşiyor olmalarıdır. İşte bu ortak noktadan hareketle halka hizmet veren tüm kurumların birçok noktalarda birbirlerinden 'bilgi ve tecrübe' alışverişi yapabilecekleri düşünülmektedir.

İngiltere'den Bazı İlginç Olaylar

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, siyasi ahlâkın belli bir düzeye ulaşarak yerleşmiş olmasından dolayı polis uygulamalarında daima 'demokratik bir içerik' gözetilmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da bu ülkedeki yüksek rütbeli emniyet mensupları çok fazla bir siyasi baskıya maruz kalmamaktadır.

Bu ülkede demokratik uygulamalar ve hukukun üstünlüğü prensibi o ölçüde yerleşmiştir ki, değil sadece polis-halk ilişkilerinde, polis teşkilatının kendi içerisinde de çok ilginç olaylar yaşanabilmektedir. Örneğin, aşırı sürat yaparak trafik suçu işlemiş olan Leicester Emniyet Müdürü Keith Povey kendi emri altında çalışan bir polis memuru tarafından tesbit edilerek bu durum mahkemeye intikal ettirilmiştir. Mahkeme tarafından suçlu bulunan emniyet müdürü 350 Sterlin (yaklaşık 150 milyon TL.) gibi, İngiltere'ye göre bile oldukça yüksek sayılabilecek, bir para cezası ödemenin yanısıra bir hafta süre ile 'araç kullanmaktan men' cezasına çarptırılmıştır¹⁵. Buna benzer diğer bir olay da Cambridge Emniyet Müdürü Ben Gunn tarafından yaşanmıştır. Görevli olmadığı bir günde otoyolda kendi özel aracını

kullanırken aşırı hız yaşanan Cambridge İl Emniyet Müdürü kendi emri altında görev yapan iki memur tarafında tesbit edilerek kendisine para cezası verilmiştir¹⁶.

Sözkonusu olaylarda adları geçen iki ilin emniyet müdürleri hatalı olduklarını kabul ederek bundan dolayı özür dilemişlerdir. Ayrıca bu olaylar bizzat kendileri tarafından bağlı buldukları makamlara iletilmiştir. Her iki olayda kendi müdürlerinin suçunu tesbit ederek haklarında işlem yapılmasını sağlayan polis memurları hakkında ise direkt veya dolaylı herhangi bir disiplin işlemi yapılmamıştır.

Yukarıda verilen iki yaşanmış olay ile oldukça ilgili ve adeta onları tamamlarcasına bir olay daha meydana gelmiştir. Bu olayda, polis olmak için müracaat eden bir vatandaş bu müracaatının iki yıl önce işlemiş olduğu bir trafik suçundan dolayı reddedilmesi üzerine bu durum 'sürat ikiyüzlülüğü' başlıklı bir yazı ile dile getirilmiştir. Keith Sturdy adındaki bir vatandaş yazısında İngiltere'de aşırı hız yapmaktan dolayı ceza alan emniyet müdürlerinin olduğunu ve bu kimseler bu suçlarına rağmen hâlâ emniyet müdürü olarak görev yapabilirlerken, bir vatandaşın iki yıl önce işlemiş olduğu bir trafik suçundan dolayı neden polisliğe alınmadığını sormaktadır¹⁷.

Bu örneklerin en ilginç olan yönü ise, gerek bir vatandaşın yazmış olduğu şikâyet mektubunun ve gerekse emniyet müdürlerinin trafik suçu işlediklerine dair haberlerin herhangi bir gazete veya dergide değil de İngiliz emniyet müdürleri tarafından çıkartılan *Police*¹⁸ dergisi ile, yine İngiliz polis memurları tarafından çıkartılan *Police Review*¹⁹ gibi dergilerde yayınlanmış olmasıdır.

Sonuç

Siyasiler ve güvenlik güçlerinin ilişkisinde yanlış olan nokta halkın kendi isteklerini siyasilere ulaştırması ve hatta onlara müdahalesi değil, bu müdahalenin 'şekil' ve 'içeriğidir'.

Asıl problem demokrasinin varlığı değil, işletilmemesi veya yanlış kullanımınıdır. Bundan daha da önemlisi, 'halk' ve 'siyasilerde' henüz belli bir 'siyasi ahlâk ve olgunluğun' gelişip yerleşmiş olmayışıdır. Kurumlara sağlıklı işleyen bir demokratik yapılanma kazandırılmamanın faturası halka çıkartılarak kurumlar demokrasiden daha fazla uzaklaştırılmamalıdır.

Ülkemizde halkın veya halk adına bazı kimselerin siyasetçiye müdahaleleri temelde çoğunluğun isteklerini yansıtmadığı gibi içerik yönünden de adam kayırmalar ve adaletsizlik şeklinde ortaya çıktığı bir gerçektir. Demokrasinin sağlıklı bir şekilde giderek yerleşmesi sonucu seçilen siyasetçi ve idarecilerin halkın isteklerini gözönünde bulundurma ve halkın idareye olumlu katılım oranı giderek artacaktır. Halkın kendine hizmet sunacak olan kurumlara kendi seçtiği siyasiler aracılığı ile müdahalesini bir sorun olarak görmekten daha çok, bu müdahalenin içeriği geliştirilerek sağlıklı 'siyasi bir katılma' dönüştürülmelidir.

Güvenlik hizmetleri gibi hassas hizmetlerin seçilmiş siyasilerin denetiminden alınarak askeri otoriteye bağlanması veya kendi içinde askeri bir yapılanmaya gidilmesi çağdaş dünyanın tersine atılmış bir adım olacaktır. Böyle bir durumda halkın kendine hizmet veren bu hizmet birimine ulaşmasını ve katılımını daha güçleştirecek hatta imkânsızlaştıracaktır.

Sonuç olarak, bazı siyasi suistimallerin önleneyeği noktasından hareket ile bile olsa 21. Yüzyılın eşliğindeki bir ülkede güvenlik hizmetlerinin askeri otoriteye bağlanması veya polis teşkilatı içinde askeri bir yapılanmaya gidilmesi düşüncesi apaçık bir yanılıdır. Böyle bir yapılanma ile daha önce var olan suistimaller önlenemeyeceği gibi, bazı yeni sorunlar da ortaya çıkacaktır. Öte yandan, kısa dönemli bazı siyasi endişeleri gidermek için öne sürülen böyle bir yapılanma uzun dönemde bu yapılanmayı planlayanların maksadının aksine bir sonuç da verebilecektir.

NOTLAR

1. Nihat, A.Dündar (1997) '21. Yüzyılda Nasıl Bir İç Güvenlik Yönetimi', Tebliğ; '21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu', Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 7-9 Mayıs 1997, Ankara; Nihat, A.Dündar (1996) 'İç Güvenlik Yönetiminde Yeniden Yapılanma', Polis Dergisi, Yıl: 2, Sayı:6, Sayfa 5-10, Nihat, A.Dündar (1996) 'İç Güvenlik Yönetiminde Yeniden Yapılanma', *Uluslararası Sempozyum: Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polisi*, 16-17-18 Ekim 1996, Ankara.

2. George E.Berkley (1974) *The Democratic Policeman*: Beacon Press.

3. Maurizio Marinelli (1996) 'Civil Police or Military Police: Which model for Europe?', *International Symposium: The Turkish Police Towards the European Union*, 16-17-18 October 1996, Police Academy, Ankara.

4. Ahmet Hamdi Aydın (1995) *A Comparative Study of Police Organisation and Legitimacy in England and Wales and Turkey: The case for centralisation and decentralisation*, an unpublished Ph.D.Dissertation, University of Leicester. Centre for the Study of Public Order.pp.170-173; Ahmet Hamdi Aydın (1996) 'Democracy and Policing', *Turkish Yearbook of Human Rights*, Vol.17-18 1995-1996, Institute of Public Administration for Turkey and Middle East, Human Rights Research and Documentation Centre.pp.65-72.

5. Ahmet Hamdi Aydın (1995), *a.g.e.*, s.170-173.

6. Jo Walmsley (1993) 'Arresting role as police job calls', *Leicester Mercury*, 22 October 1993

7. Roger Lea (1997) 'Personal communications with Roger Lea, a Chief Inspector of Leicestershire Constabulary, in 3 March 1997.

8. İngiltere'de, 'Polis Müfettişliği' (Her Majesty's Inspector of Constabulary)-doğrudan Kraliçeye bağlıdır. Polis teşkilatını Kraliçe adına

teftiş eden bu müfettişler İngiliz polis teşkilatında en yüksek polis rütbesi olarak kabul edilmektedir.

9. *The Third Biennial Conference: International perspectives on crime Justice and Public Order*, 16-21 June 1996, Dublin.

10. John Weeks (1996) 'Lay Members Join Inspectors of Constabulary', *Police*, Vol. XXI- No.3 November 1996, p 25.

11. A.P.Willimas (1996) The Role of the Non-Police H.M.Inspector of Constabulary in England and Wales, *The Third Biennial Conference International Perspectives on Crime Justice and Public Order*, 16-21 June 1996, Dublin.

12. A.P.Willimas (1996) The Role of the Non-Police H.M.Inspector of Constabulary in England and Wales, *The Third Biennial Conference International Perspectives on Crime Justice and Public Order*, 16-21 June 1996, Dublin.

13. S.J.Pandit (1995) *Communicating Change Effectively: An Action Learning Project Undertaken at Glendfield Hospital NHS Trust*, Leicestershire Police, Leicester.

14. M.Bank, I.Cameron-Mcintosh, A.Clark, S.Humphreys, G.Jones, And S.Pandit (1995) *Changing Performance for the Better: Action Learning Project: Accelerated Promotion Course*, Leicestershire Police, Leicester.

15. Mark Dorman (1994) 'Seven day driving ban for Chief Constable', *Leicester Mercury*, 14 May 1994.

16. Gary Longbottom (1996) 'In Brief', *Police Review*, 19 April 1996.

17. Keith Sturdy (1996) 'Police Magazine Letters; 'Speeding hypocrisy'', *Police*, Vol. XXVI-II No.5 January 1996, s.26

18. *Police* (1996) Vol.XXVIII No.5 January 1996.

19. *Police Review* (1996) 19 April 1996.

Bu makale ilk kez 7-9 Mayıs 1997 tarihinde

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAIE) tarafından Ankara'da düzenlenmiş olan '21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi' konulu bir sempozyumda sunulan tebliğin biraz kısaltılmış biçimidir.

** Bu makalenin içerdiği görüş ve düşünceler yazarın kendisine ait olup, hiçbir şekilde, Polis Akademisi veya Emniyet Teşkilatının bu konudaki görüş ve düşüncelerini yansıtmaz.

KAYNAKLAR

A.P.Willimas (1996), The Role of the Non-Police H.M. Inspector of Constabulary in England and Wales', *The Third Biennial Conference International Perspectives on Crime, Justice and Public Order*, 16-21 June 1996, Dublin.

Ahmet Hamdi Aydın (1995), *A Comparative Study of Police Organisation and Legitimacy in England and Wales and Turkey: The case for centralisation and decentralisation*, an unpublished Ph. D. Dissertation, University of Leicester: Center for the Study of Public Order, ss. 170-173.

Ahmet Hamdi Aydın (1996), 'Democracy and Policing', *Turkish Yearbook of Human Rights*, Vol. 17-18, 1995-1996, Institute of Public Administration for Turkey and Middle East, Human Rights Research and Documentation Centre.

Ahmet Hamdi Aydın (1996), The Future of Policing In Turkey: Current and Proposed Organisational Changes in Public Policing', *Police Studies*, Vol. 19, No.4, 1996, ss.39-56.

Gary Longbottom (1996) 'In Brief', *Police Review*, 19 April 1996

George E. Berkley (1974), *The Democratic Policeman*, Boston: Beacon Press.

İbrahim Cerrah (1997), 'Demokratikleşme ve Polis: Demokratikleşmenin güvenlik hizmetlerine yansımada İngiltere örneği ve Türk polisinin çağdaş yapılanması için alınabilecek dersler', Tebliğ, '21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu', Türkiye ve Orta Doğu Amme İ-

daresi Enstitüsü, 7-9 Mayıs 1997, Ankara.

İbrahim Cerrah (1995), Bu bilgiler Leicester Emniyet Müdürlüğü Merkezi'ne Leicestershire Constabulary tarafından yapılan ziyaretlerde alınmıştır.

İbrahim Cerrah (1997), Ankara Emniyet Müdürlüğü, 27 Şubat 1997, Ankara.

Jo Walmsley (1993), 'Arresting Role as Police Job Calls', *Leicester Mercury*, 22 October 1993.

John Weeks (1996), 'Lay Members Join Inspectors of Constabulary', *Police*, Vol. XXIX, No. 1 September 1996.

Keith Sturdy (1996), 'Police Magazine Letters; 'Speeding Hypocrisy', *Police*, Vol. XXVIII, No. 5 January 1996, s. 26.

M.Banks, I. Cameron-Mcintosh, A, Clarke, S. Humphreys, G. Jones, And S. Pandit (1995), *Changing Performance for the Better: Action Learning Project: Accelerated Promotion Course*, Leicestershire Police, Leicester.

Mark Dorman (1994), 'Seven day driving ban for Chief Constable', *Leicester Mercury*, 14 May 1994.

Maurizio Marinelli (1996), 'Civil Police or Military Police: Which model for Europe?', 'International Symposium: The Turkish Police Towards the European Union', 16-17-18 October 1996, Police Academy, Ankara.

Nihat, A. Dünder (1997), '21. Yüzyılda Nasıl Bir İç Güvenlik Yönetimi', Tebliğ; '21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu', Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 7-9 Mayıs 1997, Ankara.

Nihat, A. Dünder (1996), 'İç Güvenlik Yönetiminde Yeniden Yapılanma', *Polis Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 6, sayfa 5-10.

Nihat, A. Dünder (1996), 'İç Güvenlik Yönetiminde Yeniden Yapılanma', Uluslararası Sempozyum: Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polisi, 16-17-18 Ekim 1996, Ankara.

Philip Brear (1996), *Police Magazine Letters: 'Lay HMI's*, *Police*, Vol. XXIX No.3 November 1996, p 25.

Police (1996), Vol. XXVIII No. 5, January 1996.

Polis Akademisi Başkanlığı (1996), Uluslararası Sempozyum: Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polisi, 16-17-18 Ekim 1996, Ankara.

Roger Lea (1997), 'Personal communications with Roger Lea, a Chief Inspector of Leicestershire Constabulary", 3 March 1997.

S. J. Pandit (1995), *Communicating Change Effectively: An Action Learning Project Undertaken at Glendfield Hospital NHS Trust*, Leicestershire Police, Leicester.

The Third Biennial Conference: International perspectives on Crime Justice and Public Order, 16-21 June 1996, Dublin.